

Az Út

folyóirat a lelkipásztori
és nevelői munka számára

Alapította: R a v a s z L á s z l ó

BCU Cluj / Central University Library Cluj



T A R T A L O M :

Az Ige tükrében. *Elzáródó és megnyíló utak.* (I. L.)

Prédikáció-vázlatok. (Sinka József.)

Lehet-e boldog az ember e világon? (Nagy A.)

**Milyen legyen a református népiskolai vallás-
tanítás tanterve és módszere?** (I. L.)

Erdély magyar egyetemé. (I. L.)

Adatok, megjegyzések. (I. L.)

Gyakorlati tanítások. (Kovács Lajos.)

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK: DR. IMRE LAJOS, DR. TAVASZY SÁNDOR.

ELŐFIZETÉSI ÁRA: EGY ÉVRE 6— PENGŐ. — EGYES SZÁM ÁRA 50 FILLÉR.

A „Dolgozatok a református theologiai tudományok köréből“ a. füzet sorozat legújabb számai:

16-ik szám:

DR. TAVASZY SÁNDOR:

Az ethika mai kérdései.

Ára 60 fillér.

17-ik szám:

Mi szükségünk van az Ótestamentumra

Irtá: Dr. Gönczy Lajos. Ára 80 fillér.

18-ik szám:

KOZMA TIBOR:

Téma és textus a prédikációban

Ára 1— Pengő. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Még kapható:

Dr. Ravasz László:

Hit és engedelmesség

Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások. 350 oldal. Ára 7— P.

Tűz és Só

címen jelent meg *Sipos Géza* prédikációskötete. A 31 beszédet tartalmazó, 200 oldalas, finom kivitelű könyv ára 4— Pengő.

JOH. VAL. ANDREA:

Az Ur jámbor szolgálója.

Szellemi szórakozás együgyű keresztyének mulattatására.

Fordította: Dr. Makkai Sándor. Ára 40 fillér.

Elzáródó és megnyíló utak.

Csel. 16:6—9.

Különös és titokzatos jelenet lehetett ez, két ízben is, ami lejátszódott azon az országúton, amelyik közül az egyik kelet felé, Ázsiába, a másik észak felé, Bithiniába vezetett. Pálnak és kísérlőinek kétszer kellett megváltoztatni az útírányt, egyszer kelet helyett nyugatra s egyszer észak helyett ismét nyugatra kellett tartaniok. Előre elkészített tervek, szépen elgondolt előkészítő munkájuk után, egy ismerős, az ő gondolatuk szerint termékeny és eredményes munkamező helyett egy ismeretlen, talán ellenséges, bizonytalan irányba kellett fordulniok. Mind a két esetben egy magyarázata van ennek az irányváltozásnak, amit az Ige így mond: „meggátolta őket a Lélek.“ Isten Lelke, minden emberi meggondolás, terv és előkészítés ellenére hajlja őket egy ismeretlen és bizonytalan világ felé.

Sokszor így gátol meg a Lélek máris egy munkát, egy életet, hogy a megszokott és előre elgondolt úton haladjon. A kész tervek és a megindult munka eredménye helyett egy tilalom jön: s el kell térni egészen ellenkező irányba, más tervek és más utak felé. Lehet az ilyent úgy fogadni, mint csalódást és érthetetlen megzavarását a munkánknak és életünknek, lehet kétségbeesni felette, lehet tiltakozni ellene és makacs álkövetkezetességgel próbálni kitartani a meglevő utak mellett. De lehet úgy fogadni, ahogy Pálék fogadták: engedelmesen és alávetve magukat Isten parancsának. Mi magunk is, a mi munkánkban, sokszor állunk ilyen választáson. Sokszor nem is az a baj, hogy nem tudunk engedelmeskedni, hanem az, hogy nem látjuk világosan a parancsot. Új keretek, új feladatok állanak elénk, ismeretlen eredményű megbízások várnak az ismertek helyett s mi visszariadunk a további úttól s azt kérjük, hadd maradhassunk meg a magunk mindennapi körében.

Nem is próbálhatjuk elképzelni, mit jelent ez a kifejezés: „meggátolta őket a Lélek.“ Várallan akadályok, természeti jelenségek, rendkívüli jelek voltak e azok, amelyeket ez a gát jelentett. De azt látjuk, hogy Pál és kísérlői azonnal engedelmeskedtek a Lélek intésének. Nekik nem az út volt fontos, nem az, hogy merre és hol, csak az, hogy Isten szavát hirdethessék. Ami ismer-



retlen volt előbb, ismerőssé vált előttük, mikor rálépnek az útra, a veszélyes utak megszeliidülnek, mikor már jártak rajtuk, a kilátástalannak látszó munkában meglátják a Krisztus hatalmát, ha azt megkezdték.

De az igazolása ennek az engedelmességnek csak akkor lesz világossá, mikor a tengerpartra érnek. Troászban „látás jelenék meg Pálnak.” Akkor látja meg, miért kellett úttalan útakon, ismeretlen vidékeken átmennie, mit bizott ott Isten reá. Így igazolja a látás később az enedelmességet a mi életünkben is. Isten nem először adja a biztosítékot s azután várja az engedelmességet, hanem először hívő engedelmességet vár s azután mutatja meg, miért kellett engedelmeskedni. A mi egyházunk most ismét, mint története folyamán sokszor, ott áll egy ismeretlen és fárasztó út elején. Nem magunk választottuk ezt, a Lélek irányított ide, egy olyan helyzetbe, amelyben több munka, nehezebb feladatok, több kísértés, súlyosabb elfoglaltság áll az egyház és annak vezetői előtt. Mi még csak azt látjuk, hogy más irányt kellett venni, hogy nehézségek állanak az útunkban. Még sokszor tiltakozunk ellene és félünk, hogy bizonytalan útakra kell térnünk. De Isten többet kíván tőlünk. Azt kívánja, hogy csak egy dologra nézzünk: készek legyünk az ő Igéjét hirdetni. Nem az eredmény, hanem az engedelmesség méri az életünket. De ha készek vagyunk erre az engedelmességre, ha bátran rálépünk arra az útra, amelyet ő mutat, látások jelennek meg majd, amelyek igazolják, hogy az út, amelyet követünk, nem a mienk, hanem Istené s lépteinket ő igazgatja.

Prédikáció-vázlatok.

Alázatosság, bizodalom, győzelem.

I. Péter 5: 5—11.

A mi sorsunk Istenhez van kötve. Benne, aki az ő örök dicsőségére hívott el minket a Krisztus Jézusban, lehetünk tökéletesekké, erősekké, szilárdakká és állhatatosakká. Egyedül ő szülhet minket újakká. A hívő ember életkélja tehát nem lehet más, mint a Krisztus szabadításának az elfogadása.

Ennek három módja van: az előtte való megalázkodás, a belé helyezett bizodalom és az ő nevében folytatott küzdelem.

1. Az Isten előtt való megalázkodásra a 6-ik vers int: Alázatok meg tehát magatokat Istennek hatalmas keze alatt, hogy felmagasztaljon titeket annak idején. Ezt a tanácsot Péter adta. Péter, aki Krisztus hatalmának láttára összeroskadt: Eredj el én tőlem, mert én bűnös ember vagyok, Uram! (Luk. 5: 8.) Akit azonban ez a megalázkodás a Krisztus tanítványává tett. Ez a magatartás nem meghunyászkodás, nem gyávaság. Az Isten előtt való megalázkodás egy döntés. Az a lelkiállapot, amikor saját lényem hívóványa napvilágra kerül annak a hatalmas élettelehetőségnek a tükrében, amely az Istenben ígértetik. Az a lelkiállapot, amikor az utolsó akadály is eltűnik belőlem annak, hogy a Krisztus szabadítását elfogadjam.

A bűnös ember egyedül csak ezen az úton közeledhet Isten felé. Vámszedőként, aki mellét veri: Isten, légy irgalmas nékem bűnösnek! (Luk. 18: 13) Tamásként, aki siratja hűtlenségét: Én Uram és én Istenem. (János 20: 28.) Tékozló fiúként, aki tudatára döbbsent romlásának: Atyám, vétkeztem az ég ellen és te ellened; és nem vagyok immár méltó, hogy a te fiadnak hivattassam! (Luk. 15: 21.) Mert csak a bűnbánó emberben van elég erő arra, hogy saját multját megutálja és a Krisztusban felkínált kegyelmet feltétel nélkül, a Szentlélek elleni bűn nélkül elfogadhassa. Ezért áll ellene Isten a kevélyeknek és ezért ad kegyelmet az alázatosoknak. Isten azt akarja, hogy a hitellen megtérjen útjáról, és éljen. (Ezék. 33: 11) És akaratát, ha kell, ostorral is végrehajtja.

2. Az Istenbe helyezett bizodalomra a 7-ik vers figyelmeztet. Erre a bizodalomra azért van szükség, mert az ember a földön, még a leghivőbb is, a bűn miatt állandó halálfélelem között él.



Gondja az, hogy gyenge, erőtelen, nem állhat ellent a bűn kísértéseinek. Gondja az, hogy a feladatok, amelyeket be kell töltenie, meghaladják teljesítő képességét. Gondja az, hogy magában hordozza a halál fulánkját és ezen a nyomorúságon saját erejéből változtatni nem képes. Az a rettenetes ebben, hogy ez a félelem nem a hitetleneket, hanem a Krisztust kereső lelkeket bántja. Azokat, akiknek gondjuk és kérdésük, hogy megtartatnak-e, vagy nem.

Nekünk azonban nem szabad megtorpannunk. Tudnunk kell, hogy Isten mellettünk van. Tudnunk kell, hogy védelmez és irányítja lépteinket. A hívő ember tudja, hogy Krisztusnak gondja van reá, hiszen drága árat fizetett érte. Tudja, hogy nincs ok a félelemre, mert ő, aki ellenünk volt bűneink miatt, Immánuel lett a Krisztus által. Tudja, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek... sem semmi más teremtmény nem szakaszthat el minket Istennek szerelmétől, mely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban. (Róm. 8 : 38—39.)

3 Végül a bűn elleni küzdelemre, a győzelmes harcokra a 8 ik és 9-ik vers hív fel. A hívő lélek állandó kísértéseknek van kitéve. Ez a kísértés néha tőlünk független, a Sátántól jön, az ordító oroszlántól, aki nem nyugszik soha bele abba, hogy a Krisztusé legyen a lélek. De vannak kísértések, amelyek belőlünk, a saját erőtlenségünkből származnak. A Krisztus követése nehéz, áldozatot kíván, önmegtágadást kíván, amelytől gyakran kétségbe esik a lélek.

Csodálatos, hogy Krisztus ezt nem titkolja. Sőt határozottan kimondja. Ennek az a magyarázata, hogy Krisztus velünk akarja megvívni a saját küzdelmünket. Meglehetné, hogy helyettünk megharcolja a csatát, de Krisztus emberi szívekkel vívja győzelmes csatáját. Harcot kezd bennünk, ügyünké teszi az ő ügyét, hogy melléje álljunk és felvegyük saját ügyünk terhét. Ha azonban melléje állunk és semmi kísértéstől sem torpanunk vissza, ő, aki az ő örök dicsőségére hívott el minket, erősekké, szilárdakká, tökéletesekké és állhatatosakká tesz minket.

Az idvesség beszéde.

Ap. Csel. 13 : 26.

Az idvesség beszéde a Krisztusról szóló bizonyágtétel. Annak a végtelen kegyelemnek a prédikálása, amelyet Isten kijelentett nekünk fiában, akit szabadítóul küldött erre a világra. Ez a beszéd tartalmában változatlan. Ugyanarról a Krisztusról szól minden időben, akit Isten a próféták által megígért és akit Keresztelő János nyomdokaiban elküldött. És mégis mindig új, időszerű ez a beszéd.

1. Az idvesség beszédének az ujdonsága abban nyilvánul meg, hogy minden emberhez személy szerint szól. E beszéd, amely évezredek óta megígértetett és amely kétezer év óta hirdetjük, nekünk is kegyelmet ígér. Atyámfiai, férfiak, Ábrahám nemzetének

fiai, és kik ti köztetek féltek az Istent, ez idvesség beszéde néktek küldetett.

Amikor belépsz az Isten házába, vagy amikor kezdedbe veszed a bibliát, nem szabad elfeledkezned arról, hogy benne az Isten a te ajtód előtt zörget, téged szólít neveden, éretted szállott alá a szakadék mélyébe. Meg kell érezned, hogy az angyalok és idvezült lelkek társaságában ma csak te érdeklés az Istent.

Vajjon lehetsz-e vak és süket? Lehetsz-e öngyilkosság nélkül?

2. A beszéd időszerűségét is a személyes kapcsolat adja meg. Időszerű azért is, mert Isten téged keres benne. De sokkal mélyebben érzed ezt, ha meggondolod, hogy e beszéd nélkül te sem szabadulhatsz meg. Bűnös vagy, az életed káromlás Isten ellen, tested, cselekedeteid, gondolataid a kárhozathoz kötnek. E beszéd nélkül nincs menekvés.

Annál drágább számodra ez az üzenet, minél jobban érzed, hogy távolodsz Istentől. A tékozló fiú a disznók válujánál érezte legmélyebben, hogy útja a pusztulás felé vezette. Péter akkor döbben rá arra, hogy mit jelent számára a Mester, amikor megtagadta. Figyelned kell a lépéseidet.

3. De fölmerülhet a lelkünkben a félelem kérdése: nevezhetjük-e magunkat Ábrahám fiainak? Ha hiszed, hogy neked szól az idvesség beszéde, akkor igen. Mert Ábrahám, az írások szerint, a lelki Izrael atyja. Atyja azoknak, akik hisznek az Isten ígéréteiben.

Az Úr sátora.

BCU Cluj / Central University of Cluj, Csely 15:12-21.

Az Úr sátora az újszövetségben nem a pusztai sátor, amit a tízparancsolat számára építetett az Isten, hanem az anyaszentegyház, az „egy akol”, amelybe a jó pásztor gyűjti a nyáját. Ennek a sátornak a függönyére ez van írva: Jöjjetek én hozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterhelteketek és én megnyugosztalak titeket. (Máté 11:28.)

1. A felolvasott Ige szerint az Úr sátora a pogányok gyülekezési helye, a kegyelem hajléka, amelyet a megtérők számára épített az Isten. Testi értelemben, az előfordulási alkalom magyarázata szerint pogány az, aki még nem hallott az Úrról, pogányok azok a nemzetek, amelyeknek még soha sem hirdettetett a Krisztus, egészen pontosan a választott népen kívül pogány minden nép e földön. A hit mértéke szerint azonban mást kell értünk a „pogány” jelző alatt. Isten szemében mindenki pogány, még akkor is, ha születése után megkeresztelték, aki még nem született újjá. Ezeket várja, ezeket keresi az Úr sátora.

2. Szólhatunk így is magunkban: Térjenek meg az Úrhoz a a népek. Imádkozhatunk és imádkoznunk kell Ázsia, Afrika, Ausztrália pogányaiért is, mert ők is drágák az Úr szemében. Aki nem érzi a külmiszió szükségességét, az még kívül van az Úr sátorán. Istenhez vezetni a népeket! Ez a hívő ember örök cél-

kitűzése. De szólhatunk így is magunkban: Vajjon benne lakunk-e mi az Úr sátorában? Tagjai vagyunk-e a kihívottak, az életre keltek nagy közösségének? Ezzel a kérdéssel kapcsolatosan magunkba kell tekintenünk és így kell imádkoznunk: Ments meg minket, hitetleneket, ó, Uram!

Az igazi öröm.

fil. 1: 12–18.

Pál apostol II. ik tértő útja alkalmával fogságba került Efézusban. Innen írja ezt a levelet. Ezt a gyülekezetet ő alapította, ezért gondja neki a Filippiben elhintett mag sorsa. De, ha nem Pál apostol alapította volna ezt a gyülekezetet, akkor is aggódott volna az Isten beszédéért, mert a hívő ember mindig felelősséget érez Isten országa terjedéséért.

1. Ennek a felelősségnek a tartalma az, hogy hirdettetik-e az Ige, vagy nem? Isten végső parancsa Krisztus által így szól: Elmentvén azért tegyetek tanítványokká minden népeket! (Máté 28: 19) A hívő ember erről a parancsról sohasem feledkezhet meg. És itt nem a papokról szólok csupán. Isten országának a gondja nem a papok dolga, hanem a Krisztusban üdvösségre elhívott lelkeké. Aki a Krisztusban adott kegyelmet megtalálta, annak tovább kell adni a talált kincset, hogy a szabadítás egyre nagyobb hullámokban töltse be a földet.

2. Az evangélium hirdetése azonban nemcsak gond, hanem öröm forrása is. Aki kegyelmet talált, az örvend annak is, ha másokat is részesíthet a kegyelemben. Pál apostol ujjongva adja tovább a hirt, ha benne Isten országa győzelméről szólhat: Tudotokra akarom adni atyámfiak, hogy az én dolgaim előremenetelére lőnek az evangéliumnak! Az írások szerint a mennyekben is öröm van, ha egy egy lélek megtalálja az Urat.

3. Az életben az egyetlen igazi gond és az egyetlen teljes öröm csak ez. Minden más gondba belevegyül a kísértőnek a mérge és minden más örömet megront az elmulásnak, a félelemnek a lelke, de az evangélium ügye Isten ügye, amelynek győzelmét ő biztosítja, gondunkban tehát teljes a vigasztalás: akár színből, akár szívből prédikáltatik az Ige, Isten termékenyvé teheti. Örömlünkben pedig teljes a reménység, mert bizonyosak vagyunk afelől, hogy Isten országa fölött a pokol kapui sem arathalnak diadalmat.

Sinka József.

Lehet-e boldog az ember e világon ?

A legkönnyebb felelet erre a kérdésre az, hogy *nem lehet*. Erre a „*nem lehet*“-re két új kérdés tehető fel azonnal: 1. ha nem lehet boldog az ember e világon, akkor minek kérdésbe tenni a magyarázatra nem szoruló tényt; 2. és ha nem lehetünk boldogok e földön, érdemes-e, mire való élni?

Vagy pedig azt felelhetjük: az ember *lehet* boldog e világon és akkor minden élni akaró lélek a *hogyan* után tudakozódik.

E két felelet között találjuk az embert minden korban s ma is mintha a *lehet* és *nem lehet* két partja volna az életfolyamnak, melyben az emberéletek szemmel el nem kísérelhető torlódásban zajlanak. Mint minden hömpölygő áron rajta felelhetjük a figyelmünket, mert saját sorsunkat keressük az árban; szinte bele-szédülünk, annyira egynek érezzük magunkat a nyugtalan víz-tömeggel.

Az ember *lehet* boldog. Ha ez a felelet, ez a megállapítás egy emberöltőre, vagy legfeljebb 70—80 esztendőre, tehát a földi életre szól, mindjárt kíváncsiak vagyunk arra az emberre, aki boldog tud lenni; arra az eszményre, illetve célra, mely a boldogságot meghatározza, méri és arra a világra, melyben ember és eszmény úgy egymásé lesznek, hogy ez a találkozás boldogságot eredményez. Mert a boldogság egymagában nem érthető meg.

Az ember *lehet* boldog. Ha gyermekek belefelelkeznek a játékba, boldogok. A gyermekélet tele van boldog pillanatokkal. Sok boldog ifjú van; boldog vőlegények, menyasszonyok; boldog szülők a földi élet megállóin, nevezetes pontjain, ha kenyérhez jutnak, ha megbecsülésben, kitüntetésben van részük. A táviró lehetne tanuja annak, hogy mennyi — sajnos muló — boldogságban van része az embernek. És ha megvizsgáljuk, hogy miben lelnek a boldogok az ő boldogságukat, elcsodálkozunk azon, hogy még két ember is alig akad a földön, akik ugyanazon dolog felett ugyanazzal a lelki odaadással tudnának örvendeni. De egyetlen ember sincs a földön, akinek ne borulna árnyék a boldogságára. Pedig az élet gondjai között első helyen áll az, hogy az ember a megélhetését, boldogulását, szabadságát, békességét, örömet és teljesítőképességét biztos alapokra helyezze, azokat állandósítsa. Kiegyensúlyozott közélet, jó egészség, harmonikus családi élet, egészségesen konzervatív társadalmi élet oly tényezők, melyek a boldog életnek jó előfeltételei. Az emberi életet ki szokták számítani, különösen a családalapítást szülői számítások előzik meg és

a számítások előre meghatározott célja a boldog élet. És ha a szülők minden esélyt jól kiszámítottak, reménykedni is mernek és Istent is kérik, hogy szentesítse ezeket a számításokat. Lehet boldog az ember, mert az eszményt és a körülményeket is meg lehet vásárolni, vagy a közösségi élet sajtóságos diplomáciájával ki lehet verekedni. *Az ember boldog lehet e világon aszerint, hogy milyen eszményt tűzött ki magának célul, irányítóul. Ettől az eszménytől, mint vélt értéksummától függ látszólag a boldogsága.* A történelem egész sereg eszményt szolgáltatott a boldogság megjelölésére, de a boldog embert nem tudta felmutatni.

Nem, mert a gyermekjáték elkallódik, a játsszótlársak sokszor örökre elszakadnak, elkezdik már mint ifjak a nomádeletet. A boldog párok ma örök hűséget esküsznek egymásnak, holnap átkozódnak. Az élet napfényes pontjaira árnyék ereszkedik; a táviró bánatot, csalódást, gyászt, boldogtalanságot közvetít, az eszmények és értékek erőtlenednek, az ó-szerre kerülnek, mert értéküket mesterségesen, parancsszóra nem lehet fenntartani és nincs is már mivel megvásárolni. Az anyagilag züllő élettel barátok, rokonok, sőt sokszor a hitves is, megtagadják a közösséget. A boldog ember boldogtalanná lesz, együtt bukik a bálványával. Ez az egyik eshetőség. De előfordulhat az is, hogy az ember az ú. n. szerencse szekerére ül, élete állandó emelkedés; vannak szakadatlanul növd, vagyonthalmozó, a megbecsülés dicsfényében úszó életek, szédületes karrierek, akiknek minden számításuk sikerül; akik minden győzelem után nagyobb igénnyel lépnek fel szerencséjükkel szemben; ezekben a Cyranov-palcája, imelyet eszményeik felé lendítenek s maguk mindig magasabbra utána lendülnek. De hol a vége az életeszményhez vezető útnak, s miért oly csalóka, tűnő, hideg minden földi eszmény?

E megtévesztő vonzás azonban ki is maradhat. A földi értékek nem mentesek a nehézkedési erő törvénye és hatása alól. A palca visszaesik és lefelé rántja a benne bízót: karrierek, kincsek birtokosai, dicsfényben úszók, bálványozott emberek pályája lejtőre jut. Mammutértékek hamuvá értéktelenednek, hamuban gyönyörködők máról holnapra földönfutó koldusokká szegényednek. És nincs hatalom, mely a lejtőre jutott értékeket az élet számára meg tudná menteni.

Azokra, akiknek lehetséges a boldogság e világon, akik meg is szerzik azt értékszemléletük szerint, jellemző a következő, sokak előtt ismert és Gedat* által közölt történet:

New-York és Brooklyn amerikai városokat hosszú híd köti össze. A kora reggeli órákban néptelen a híd, a híddör saját gondolataival van elfoglalva, vagy ha azokkal végzett, ásit és sétál. Így is észrevette, hogy valaki még Amerikában is szokatlan korán és szokatlan sietséggel a híd felé igyekszik. Jólöltözött, jómódú embernek látszik, de viselkedése gyanusan az életuntaké. A hidon

* G. A. Gedat: Ein Christ erlebt die Probleme der Welt. Steinkopf—Stuttgart, 1936.

rosszat sejtve az egyik oszlop mögé rejtőzik, ahonnan megfigyelései szerint az öngyilkosok a vízbe szoktak ugrani. A siető férfiú is ezt a pontot választotta élete utolsó állomásául — s már föl is ugrott a híd karfájára. A hídőr biztos ugrással és fogással átölelte a „jelöltet“, levette a híd karról. Némi kölcsönös zavartság után a mentő pár szóval a kínos helyzeten segíteni akar, azonban sikertelenül, mert az elszánt ember kiabálni kezd: „hagyjon engem meghalni, nincs értelme tovább élni, úgymint mindennek vége, bocsásson el engem, hogy pontot tegyek az életemre; mindent megpróbáltam, vállalatom csődbe jutott, nem bírom tovább, buta és reménytelen kísérlet így tovább élni... gazdasági válság... csőd... infláció, stb., engedjen engem, hogy a vízbe ugorjam“.

„Nem“, felelt a hídőr, „itt marad és én segíték önnek. Az élet mégis csak szép és minden jóra fordul... csak türelem és bátorság, testvér!“

A pénzember kézzel-lábbal tillakozott e vigasztalás ellen, míg a hídőrből ömlött a jó szó. A sok unszolásra a halálraszánt férfiú negyedórai időt engedett annak bebizonyítására, hogy *érdemes élni*. A hídőr szíve egész melegével bizonyította, hogy az élet szép, az ember lehet még boldog, mert minden jóra fordulhat.

A pénzember felelt a jó szóra. Elkezdte bizonyítani, hogy az élet, ez a dulakodó hajszája milyen értelmetlen, hogy a világ sorának jobbrafordulása reménytelen, a nyomornak és a tragédiáknak nem lesz vége... és beszélt oly meggyőzően, hogy a hídőr egészen csendes lett. A negyedóra is lejárt. Az üzletember újra a hidkarrá ugrott. A hídőr utána kiáltott: „várjon! vigyen engem is!“ Egymás szemébe néztek hosszán, megértően és — együtt ugrottak a mélységbe.

Ime! *A boldogtalanná lett élet és a tehetetlen, terméketlen, hatástalan boldogság egymásra találnak, mert testvérek*. Ez a vége, ha más formák között is, ha nem is végződik mindig öngyilkossággal a csalódott élet, de lelkileg megroppan és a vége minden földi, ember által szerzett boldogságnak.

Itt járnak ezek az emberek előttünk az esti üzletzárás után százával, mutatós külsőben, korszerűen, hősiiesen leplezve a sokszor megbillent lelki egyensúlyt, a tönkrement idegrendszert, mely minden redőnycsikordulásra összeressen. Szemünk előtt vibrál az európai élet tarkán, sokoldalúan, nemes és nemtelen versenyben a boldog élet megszerzéséért, javakért, helyzetért, tekintélyért, sorrendért. Magunk is részesei vagyunk e túlekedésnek. És amikor kezünkben vagy szemünk előtt van a biztos alap, a verseny jutalma, a boldogság hirtelen, csodaszarvasként eltűnik. Családok szétmenő élete meglepetésekkel szolgál; társadalmi együttések, baráti közösségek elemeikre esnek szét és idegenednek el egymástól. Nevek, hagyományok, vezető tényezők gyógyíthatatlanul szenvednek, devalválódnak; a leírhatatlan szenvedések, gyászok, a szóval megfojtott nyomor és a süket közöny számbavétele igazolja azt a feleletet, hogy az ember nem lehet boldog ezen a földön. *A boldog*

emberek nem tudják meggyőzni a boldogtalanokat arról, hogy érdemes élni, hogy lehet boldog az ember e világon. „Nevetés közben is fáj a szív.” (Példabesz. 14: 13.) Szemünk elé vonultatjuk összes ismerőseinket, gyermekkori emlékeinket, odaállíthatjuk tapasztalatainkat, megfigyeléseinket, beleállíthatjuk a magunk életét őszintén és egészen úgy, amint van, mégsem tudunk megvigasztalni egyetlen elcsüggedtet sem. Mi mind beletartozunk a vigasztalásra szorultak számlálhatatlan tömegébe. Eszményeinkkel, emberiségünkkel az üres holdba érkezünk, elért céljainknál siratkozunk, vagy elégedetlenkedünk, átkozódunk és káromkodunk, mert az elért eredmény még a legjobb esetben sincs arányban a befektetett erkölcsi és anyagi tőkével vagy energiákkal. Ebből a csalódott lelki helyzetből szakadnak fel a lázadó kérdések; sorban elmennek előttünk a szenvedés értelmén töprengő Jóbok, vagy az élet legmélyére pillantó Prédikátorok. Még a nagy magyar megfigyelő is (Móricz Zs.) szájába adja „boldog ember”-ének: „minden hibának van karrikatúrája, csak annak az egynek nincs, hogy az ember megszületett és él”. Tehát minden hiábavalóság! Az emberi élet „átfutó árnyék”. Az emberi élet ahhoz a házsongárdi sírkövhöz hasonlít, melyet valami titáni kéz derekán tört, — vagy fenyes rengetegben az „esett fa”. Az ember magaalcolta eszményei fagyosan, szerepet vesztetten, tehetetlenül és részvéttlenül hagyják sorsára a hiszékeny embert. Ez az élet így végnélküli tragédia. *Ez az eredménye annak, hogy az ember az embertől, a világtól vagy eszményeitől várja boldogságát.*

De az ember lehet boldog e világon is. Ez a boldogság azonban nem szerzemény, nem vívmány, hanem ajándék. Nem világ- és életnézet eredménye, hanem tények felismerése feletti öröm. Anyánk, ha tőle búcsúzunk, éppen úgy sír, mint amikor hozzá hazaérkezünk, nem csak bánat az egyik és nem csak öröm a másik, hanem olyan magasabbrendű lelki sajátosság, amit semmiféle lélektani magyarázattal, vagy megtanulható életnézettel megszerezni nem lehet, ott van az anya lelkiségében és egészen isteni származásra mutat. Ehhez *hasonlít* a boldogság. *De nem ez, mert ennél is több.* Hiszen az anyai szív is lehet boldogtalan; elfárad és meghal. Pedig amikor kimondjuk, hogy lehet boldog az ember, valami olyan alapokra gondolunk, melyek túlélnek időben az emberöltöket és túlnyulnak minden tér fölél: *az örökkévalóságba. A boldog élet célját, értelmét csak Isten tűzheti és tüzi ki.* Nem mi megyünk a képzelt eszményhez; az eszmény halála, megérdemelt sorsa után *Isten maga személyesen jön hozzánk. Ő kezd, Ő előbb szeret.* Nem fél elegyedni a közönséges, a bűnös emberi élet szennyező keretei közé; nem fél nem-eszmény lenni, nem fél szolgálakká alacsonyodni, mert így sem veszi el isteni fenségét és szentségét.

Az ember lehet boldog, mert az isteni kezdeményezés ezt lehetővé tette, testté lételeiben felmutatta és a hitben utánozhatóvá, élhetővé tette.

Ez a felismerés kiemeli a kérdést korlátoltságából. A boldogság nemcsak állapot, melyet Isten nélkül a földi élet szemhatárán belül meg lehessen valósítani, hanem az *élet maga*, állandó folyamatban, mozgásban, szolgálatban levő élet, *élő élet*, mely emlékeink előtt már számon volt tartva és reménységünkön túl és felül *rendeltetése van*. A földi élet nem fele az emberi életnek, hanem elenyészően csekély idő és térparány a reánk váró időtlenség és végtelenség mellett. Ez az élet tehát nem egész élet, mert nem itt kezdődik és nem itt végződik el. Nem lehet az ember boldog, ha ezt a kis részt egésznek tekinti, mert egész lelki-testi alkata tiltakozik az élettér elszűkítése ellen. Nem az a boldogtalanság, hogy testi életünk szenvedéssel és gátlásokkal küzd, hanem az az igazi jóviatehetetlen boldogtalanság, ha életünket valóságos egészében gátoljuk az örökkévalósággal, az isteni étellel való érintkezésben. Jóbnak nem a testi szenvedés volt a nagyobb, sajnóbb, hanem annak a tagadása, hogy van ártatlan szenvedés amellet a bizonyossága mellet, hogy az ő szenvedése Isten akaratából és szeretetéből jó. Ez a valóság megsejtése, hogy a boldog élet mértéke Istennél van és nem az embernél, hogy a világ csak parányi része Isten működési terének, mely önmagában se jó, se rossz, de romlott színtét, vadságát, ellenséges magatartását, ami benne megnyilvánul, az ember engedetlenségétől nyerte. A bibliai író sem tudja kifejezni egy pillantással, hogy mi és milyen a világ. A világ jó, mert Isten szereti, de ez a világ, az elesett világ annyi, mint: embervilág. A természet, a néma teremtmények engedelmes elemek, alázatos törvénybekényszerített szolgák és Isten intésére várnak. A szárazító szél: hogy özönvizet szárazasszon; a szikla: hogy menedékkül szolgáljon vagy a keblében bujkáló vízzel üdítsen, vagy ha ár és tenger: Isten szavára a választott nép előtt félreálljon; az égitestek: hogy együtt ragyogjanak; a vihar: hogy a választott nép ellenségeit elsodorja. A világ tehát nem hibás azért, mert az ember nem boldog. A világ lehet rossz is, de ez a rossz nem a lényegében van, hanem idegen járulék, idegen elem: az ember engedetlenségének, hálátlanságának, pártütésének fájdalmas következményei. A boldog élet, egyáltalán a világ kérdései tehát az emberben keresendők. Rajta keresztül esett el a világ és vesztette el istenképűségét, felejtette el rendeltetését és tájékozódó képességét. Isten legsúlyosabb kára az ember megromlásában van, őt akarja visszaszerezni, kiváltani elesett mivoltából, fogságából, a bűn rabságából, eszményi romjaiból. Isten gyűlöli a bűnt, az engedetlenség és hazugság atyját, de szereti a bűnöst. A világ telve van boldogtalan, bűnös emberekkel; ezért bűnös a világ; Isten mégis szereti a világot, mert Fiát áldozta a világért. Az embernek gyűlölni kell a világot, mert az éppen miatta lett gyűlöletessé s a bűn a világot a bűnös emberrel eléktelenítve, árnyékot akar tartani Isten dicsősége és szándéka elé.

A boldog élet lehetősége tehát kizdrólag Isten kezében van, mert a boldog élet a megváltott, a megmentett élet. Lehet-e bol-

dog az ember a világon? Nemcsak lehet, hanem *kell, hogy boldog legyen. Ez nemcsak alkalom, hanem isteni parancs. Az, hogy nekünk szükségünk van-e, igényt tartunk-e az Isten által biztosított és kínált boldog életre, csak második kérdés; az első az, hogy Isten igénye a mi boldogságunk. Örök törvénnyel, rendeléssel, predestinációjával rendelte el és biztosította, hogy nekünk lehet és kell boldogoknak lennünk. Hogy ez a boldog élet itt és most kezdődik-e a testi szem látása szerint, vagy a testi szemmel át nem fogható múltban, hogy a boldogság rongyokban jár, éhez és hontalan, az nem a mi dolgunk, de a mi felelősségünk s tudnunk kell, hogy minden elmúlasztott perc és alkalom létrafok az örök boldogtalanság, az üdvitelenség felé. Istennek ezt az igényét, ezt a parancsát az ő Fia elégtette ki, illetve hajtotta végre, Jézus Krisztus, az ember boldogságának elkezdője és bevégezője.*

De hát Jézus Krisztus életének láttára fel lehetett volna tenni a kérdést: lehet-e boldog az ember e világon? Nem, mert minden szegénynél szegényebb helyen született; csaknem elfeledetten nő fel; játékait Judás rongálta; a csalódások, durvaságok, a mellőzés bántó eseményei között serdül férfiúvá; otthona, kenyere nincs biztosítva; tanítványai elárulják, megtagadják és magára hagyják; rokoni eszelősnek tariják, végül keserű pohár és keresztihalár vár rá. *Mégis Jézus maga volt a boldogság és meg tudta mondani, hogy kik a boldogok.* Boldog volt, mert mindig mennyei Atyjával lehetett. Az ő Atyja mindent neki adott: földi hontalansága mellett az örökélet királyává tette őt. Boldog volt, ha látta, hogy az ő Atyjának akaratát teljesítik, így kapta a rokoni közösséget, a vérével szerzett megváltott sereget. Boldog volt, hogy haláltusájában is út lehetett a lator számára és lelkét atyja kezébe tehetette le. Boldog volt, hogy megtalálta az elveszett bárányt, hogy a tékozló fiú nem veszett el és minden hazatérőnek bűnbocsánatot hirdethetett. Jézus élete boldog volt és így lett minden nyomában járó élet számára úttá.

Lehet-e boldog az ember e világon? — a kérdés így alakul tovább: *Képes-e az ember Jézus nyomdokain járni? Képes-e olyan lenni, mint ő?* Úgy, amint van, nem! Vonzó és szép élet még van, melyek mozgalmasságban tartják lelkünket — ideig-óráig. Az egyszerű szemlélet és megdöbbenés Jézus sorsa felett, ez még csak pogányság és nem képesít boldog életre, legfeljebb múltó, féltlen alító élményekre, de a művészet is megteszi ezt a hatást éppen úgy, mint a káprázatos vallásos látványosságok is. Előbb bele kell merlítkoznünk az ő keresztségébe, halálába, hogy elfogult, boldogtalan ó-emberünk vele együtt meghaljon, hogy az ő feltámadott dicsőséges testéből és megdicsőült életéből új életet nyerjünk, azaz *természetserén kell étesnünk.* Ez a kicserélt természet a málandó életet képessé teszi a boldog élet hordozására, képessé teszi Krisztus követésére. A test és a testi eszménye csak test, mert ami testből született, test az; szükséges, hogy a test- és lélekember, az *ő ember újjászülessék.*

Nem eszményekből él az ilyen élet, hanem Isten Fiából: az Istenemberből. Az eszmények uralkodnak, Krisztus szolgál, megmossa a bűnösök lábait, míg az eszmények imádatják magukat a magasabbrendű életekkel, törtetésre nevelik a szerényeket, ember telenségre a legjobb szánakozó lelkeket — Krisztus megkeresi a kicsinyt, az elveszettet és életét áldozza érettük. Krisztus élő valóság, nem álomkép és a képzelettel sincs érintkezése. Az első tapasztalat róla nem az, hogy ő milyen, hanem az, hogy *milyenné lesz az életem nála nélkül*, továbbá, hogy *mit tett értem és mitvé tett engem*. Az első tapasztalat nem az, hogy ő boldog, hanem az, hogy engem boldoggá tesz. *Csak mint az ő megváltottja vehetem őt észre és érezhetem meg, mit jelent: boldognak lenni és csak így értem meg azt, amit ő a boldogokról mond.*

Kik tehát a boldogok?

Jób, mert megtudta, hogy van ártatlan szenvedés, azaz a szenvedés nem Isten büntetése, mert Isten nem lehel boldog, hanem bocsát meg és ha nem kegyelmes. Megtudta, hogy van megváltója, aki továbbra hordozza az ő szenvedéseit, hogy Jób boldog lehessen. Boldog a 23-ik zsoltár írója, mert a teremtett világot terített asztalnak látja, azaz a természetet a maga lényegében és rendeltetésében tudja szemlélni, úgy, amint az Isten szemléli. Boldog Pál apostol, mert látja, hogy a lázasan és betegen vonagló teremtett világ Isten fiainak megjelenését várja, ezért örvend a bilincsnak is, mert ezt az örömhírt, a megbocsátásnak és az ember megváltásának örömhírét a megbilincselteknek is hírdül adhatja. Milyen boldog Péter, mert megtudta és megvallhatta, hogy Jézus Krisztus az élő Istennek a Fia... és szakadatlan sora a boldogoknak, akik ajkukon az ő nevével élnek és halnak meg. Boldogok, akik sírnak az eltévesztett és eltékozolt élet miatt, akik a földi és mennyei élet ellentmondását és az Isten megbocsátó indulatát látják és érzik, mert azok megérik Isten bánatát a bűnös emberért. Boldogok a lelki szegények, akik a Krisztus nélküli élet áldozatai, akik lehetnek dúsgazdagok vagy földhözragadt szegények, de tudják, hogy az igazi szegénység a legszegényebbnek: Krisztusnak nélkülözése. Boldogok a szelídek, az erőszaktól idegenkedők, a szerények, a sorban utolsók, az ígényeikről másokért lemondók, az e világot és annak polcait elvesztők, mert az ilyenek az elvesztett világ, előnyök, hatalom helyett reménységben bírnak az Isten földjét, melyben ismeretlenek a jelenvaló gonosz világ indulatai.

Boldogok, akik éheznek és szomjúhozják Isten igazságát, mert az ember igazsága miatt éh- és szomjalál előtt áll a világ; az irgalmasok; akiknek a szívök tiszta; akik békességre igyekeznek; akik abban a kitüntetésben részesülnek, hogy Isten követésében járhatnak, Isten tennivalóit végezhetik. Akik nem látnak és mégis hisznek, akiknek élete boldog várakozásban telik el. Akiiket vigyázva talál az örökkévalóság Ura, amikor számadásra megjelenik. Akik ismerik a szolgálat törvényét és cselekszik azt. Akik csak adnak és nem vesznek, akik szolgálnak és nem ural-

kodnak, akik megmossák a náluknál kisebbek lábait. Akik bele-
néznek a szabadság tökéletes törvényébe; akik tudják, hogy Isten
felőlük valami jobbról gondoskodott. Akik az Úrban halnak meg,
mert hivatalosak a Bárány menyegzőjének a vacsorájára, akiknek
bizonyosságuk van a halottak feltámadása felől és testvéreiket ezzel
vigasztalják. Akik látják, hogy a boldogság nemcsak állapot,
hanem felelősség is, szakadallan tevékenység, harc a bűnnel és
bűnös embertársak mentése, akiknek jutalma a hit, mint a Szent
Lélek ajándéka.

A boldog élet lehetséges e földön, ha az élet horgonyt ve-
tett az örök boldogság, az örökélet mélységében, s ha mint ten-
gerjáró hajó nem hányatik akármilyen szélről ide s tova, hanem
a Szent Lélek Isten szele, ereje feszíti a vitorlákat. A hajó a halál
fekete bárkájává lehet, zátonyra futhat, de az élet révbe fut. És
ezért a befutásért érdemes élni, *ez a reménység előtze a
boldogságnak.*

Lehet-e boldog az ember e világon? A kérdés nyitva marad.
Erre csak Isten felel s nekem csak Isten feleletét kell megtudni,
ezért a feleletért kell tusakodni.

Isten ezt a feleletet a boldogság könyvében: a Szentírásban
adja meg és megparancsolja, hogy olvassuk a boldogság könyvét.

Nagy András.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Milyen legyen a református vallástanítás tanterve és módszere?

1. A kérdés felvételének szüksége.

A vallástanítási tanterv és módszer kérdéséről egyetemes magyar református egyházunkban újból beszélnünk kell. Három ok teszi ezt szükségessé. Az egyik az, amit az Egyetemes Tanügyi Bizottság határozatában olvasunk (az E. T. 1942 febr. 24—25. napjain tartott ülésének jegyzőkönyve. 69. jkvsz.), amelyben a Tanügyi Bizottság foglalkozva a vallástanításnak és konfirmációi előkészítésnek kapcsolatba hozása kérdésével megállapította, hogy mivel „ezek a kérdések maguk után vonhatják a vallástanítási tanterv és konfirmációi tanterv gyökeres revidiálását s esetleges módosítását is, a nevezett (theol. tanárokból és más szakemberekből álló és a Konvent által kiküldendő adhoc) bizottság vizsgálja felül az erdélyi és délvidéki tantervek figyelembe vételével a vallástanítási és konfirmációi tantervet is és idevonatkozó munkálatának eredményét terjessze fel az Egyetemes Konventhez.” Ez a határozat azt mutatja, hogy a Tanügyi Bizottság véleménye szerint is szükség van a tanterv revíziójára.

A másik, ami ezt szükségessé teszi, az a körülmény, hogy a jelenlegi konventi tanterv, amelyet 1940-ben állapított meg a Konvent, alapjában véve Szele Miklósnak 1925-ben megjelent „A népiskolai ker. vallástanítás módszertana” című, a maga idejében és az általa vallott theol. felfogás alapján kiváló műve felfogását mutatja, de egy olyan theologiai felfogást, amelyet már 1940-ben túlhaladottnak kellett tartanunk s amelynek revíziójára ma feltétlenül szükség van.

A harmadik ok az, hogy magának a vallástanításnak a módszere s annak jelen gyakorlata kérdésében többféle kifogás hangzik el napjainkban. Ezeknek a kifogásoknak több helyen hangot is adtak s ezek nagyjában arra mennek ki, hogy a vallástanítás módszere nem tart lépést az általánosan elfogadott és a többi tárgyak tanításában gyakorolt módszerrel s ezért a vallástanítás eredménye elégtelen, vagy legalább is alatta marad a többi tárgyak tanítási eredményeinek. A vallástanítók, akik lelkészek és segédlelkészek, nem ismerik eléggé a tanítás módszertanát, ezért eljárásuk nem megfelelő. Ez a gondolat kifejezést nyer a vallástanári vizsgálat szabályzatában is, mikor a jelöltet a szabályzat arra kötelezi, hogy egy középiskolában a vizsgálatra jelentkezés előtt látogassa az órákat legalább egy félévig s hogy ezen látogatások alkalmával

ne csak a vallás, hanem a többi tárgyak tanításának módszerét is részesebben figyelemben és tanulmányozza.

Végül szükségessé teszi e kérdés újrafelvételét az, hogy mind gyakrabban hangzik el a kívánság, amit a Konvent elé már 1931-ben terjesztettek a vallásoktatók, hogy készítsessen a Konvent egy olyan vezérkönyvet, amelyet a vallástanításnál használni le hessen.

Ha a visszatért erdélyi és délvidéki részek vallástanítási ter- vét nézzük s megfigyeljük azt a módszert, ahogyan ezeken a részeken a vallástanítást végezni akarják — elismerve, hogy az eljárás maga nem felel meg mindenütt a módszer elvi elgondo- lásainak —, akkor azt látjuk, hogy itt is olyan súlyos különbségek vannak, amelyeknek elenyésztése — még akkor is, ha az egyház egységét nem akarjuk kényszerítőleg különbségekben is keresztül- vinni — legalább is zavarólag hat az egyetemes egyházban. Meg lehet tehát állapítani azt, hogy a vallástanítási terv és módszer kérdésében új határozatra van szükség, de még ennél sokkal előbb, új megbeszélésre van szükség, tehát szükség van arra, hogy ez a kérdés megvitatás tárgyát képezze egyházi lapjainkban s egyházi fórumainkon.

Ennek a megbeszélésnek előmozdítására akar szolgálni ez a jelenlegi dolgozat, amely egyelőre csak szemlét akar tartani azon kérdések felett, amelyeket e kérdés tárgyalásánál okvetlenül tekin- tetbe kell venni. Így először a tanterv, azután a módszer kérdé- sében próbálunk felvetni bizonyos olyan problémákat, amelyek megfontolására szükség van.

2. A tantervek különbsége.

Azok a tantervek, amelyeknek különbségéről beszélünk, álta- lában véve a konventi tanterv egyfelől, az erdélyi és délvidéki másfelől. E két utóbbit, bizonyos különbségük mellett is, egy sorba lehet állítani, mert egész alapfelfogásukban egyeznek egy- mással.

a) Az első különbség, ami a konventi és a másik két tan- terv között van nem részleteiben, hanem egész felfogásában talál- ható. Ez pedig abban áll, hogy — külsőleg nézve — a konventi tanterv az első két elemi osztályban Istent, mint Atyát, Jézust, mint Megváltót és követésre méltó példányképeket akarja meg- ismertetni s az igaz keresztyén lelkület kialakításához szükséges érzelmeket akarja felkelteni, a III—V. osztály anyagában pedig, mint mondja, az üdvtörténeti szempont mellett érvényesíteni kívánja a tisztán történeti és valláspedagógiai szempontot is. Ezzel ellen- tétben a két másik tanterv mindenik osztályban már az üdvtörté- neti szempontot érvényesíti. Mit jelent ez mostmár a tanterv elvi, theologiai alapozásában? Azt, hogy míg a konventi tanterv a bibliai történeteknek vallástörténeti értéket is tulajdonít s azokat bizonyos érzelmek kialakítására akarja felhasználni, addig a másik kettő a Bibliát mint a kijelentés okmányát fogja fel, amelyben

mindennek annyiban van jelentősége, amennyiben a kijelentést tanúsítja. Ez a különbség theologialag igen mélyreható, mert abban mutat fel különbséget, ami minden theologiai felfogás alapjában áll: a kijelentés és a Biblia felfogásában. Az első, amit a konventi tanterv képvisel, a kijelentésről azt vallja, hogy annak megközelítéséhez bizonyos nemes érzelmek felébresztése és fokozása után juthat a gyermek, annak alapjai már a gyermek lelkében megvannak, amint a tanterv azt ki is fejezi („a hit csirája ott szunnyad már a gyermek lelkében” 17. lap), tehát ez olyan alap, amelyre a vallásitanításnak építenie lehet, a másik két tanterv theologiai alapfelfogása szerint a kijelentés Isten szuverén tette, amelyhez az ember magától semmi formában el nem juthat, amit csak elfogadhat s azt a hitet is, amivel elfogadja, Istentől kapja, mint idegen, magából nem származtatható ajándékot.

Ebből következik a Bibliának is egészen különböző felfogása. A konventi tanterv a Bibliát szent történetek tárházának tekinti, amely történeteket emberi érzelmek felkeltésére való eszközkül lehet felhasználni, például a keresztyén erkölcsi élet számára, ezért használja a Mózes történetét az anyai szeretet, Dávid és Góliáth történetét a hazaszeretet példájául, vallván azt, hogy a gyermeket a szeretetnek benne rejlő érzelme fejlesztésére kell nevelni, a másik két tanterv — különösen az erdélyi — a Biblia elbeszéléseiben üdvtörténeti jelentőségű eseményeket lát, amelyeknek ez az üdvtörténet adja meg a jelentőségüket. Ebben Ábrahám nemcsak egy engedelmes ember, hanem a hit hőse és a hívők atyja, aki „várta a maradandó várost”, Isten országát, József Jézus előképe, az Atya szerelmes Fiát, aki testvéreitől szenvedett megaláztatásokon át jutott a dicsőségbe, a Dávid és Góliáth harca a hit harca, Jób a kegyelemhez menekülő ember, aki a Krisztusban lett kegyelem tanúja, stb. Ebből következik, hogy a két utóbbi tanterv megfordítja a dolgot, nem a szeretetből akar eljutni a hitre, nem azt vallja, hogy a gyermekkel előbb meg kell ismeretelni Istent, iránta való szeretetre kell vezetni, s azután majd hisz benne, hanem azt, hogy Isten igaz ismerete és szeretete csak az ő megváltó kegyelmének megismerése által lehetséges. Ezért nem azzal kezdi, hogy megmagyarázza, Isten a mi teremtk, mindennél jelenvaló stb., tehát megmutatja Isten tulajdonságait, hanem azzal, hogy megmutatja Isten tettét: az embert nyomorúságából megváltó kegyelmet. Nem azt vallja, hogy Istent a tulajdonságaiból lehet megismerni, hanem azt, hogy mindaz, amit Istentől, min teremtkről, gondviselőről, szerető Atyáról tudunk, egy tudáson alapszik: azon, hogy Isten megváltó Úr. A váltságban mutatta meg Isten a maga valóságát s nem lehet megismerni őt, csak Krisztuson át.

b) Ezek a különbségek most már utalnak egy következőre, amely az egész vallásitanítás céljában rejlik. A konventi tanterv a vallásitanítás célját a hit felébresztésében, a bibliai kijelentés és az egyház története és tanításai megismerésében s a keresztyén

erényekre való ránevelésben, összefoglalva: egyháznak, hazájának, családjának élő, hívő, vallását ismerő, öntudatos, aktív ker. életet élő egyének nevelésében látja (3—4. lap.) A másik két tanterv ezzel szemben azt vallja, hogy a vallástanításnak célja Isten Igéjének a gyermek számára egy meghatározott anyag keretében való hirdetése. Ez a különbség pedig mélyreható. Az előbbi esetben a vallástanítás vállalkozik arra, hogy vezetése alatt a gyermekből olyan egyén lesz, amilyent magának célul kitűzött s az utóbbi esetben pedig csak arra, hogy hirdeti az Igét, bizonyosságot tesz Isten megváltó kegyelméről, mivel pedig a hit hallásból van, ezt a hitet Isten megadja kegyelemből annak a gyermeknek. Az előbbi elgondolás az emberi munka eredményét biztosíthatónak hiszi, az utóbbi szerint az emberi munka csak útkészítés Isten tette számára. Látszik ez a konventi tanterv szövegének egyes szavaiban is. A „hit felélesztése“ a másik két tanterv felfogása szerint nem ember munkája, hanem Istené; a „bibliai kijentés“ kifejezést a másik felfogás szerint nem lehet használni, mert Istennek csak egy kijelentése van; a „keresztyén erényekre való ránevelés“ a másik felfogás szerint nem függetleníthető a hittől és igehirdetéstől, a keresztyén élet a hit gyümölcse; s végül nem egyháznak, hazájának és családjának élő, hanem Istennek élő egyént akar nevelni, mert az Isten kegyelmében való élet a másik kettőt magával hozza.

Azok a gondolatok, amelyek a két másik tanterv alapját képezik, már a konventi tantervben is előfordulnak, éppen ez mutatja, hogy itt a konventi tanterv készítésénél alapos megfontolással találkozunk s hogy itt egyszerűen arról van szó, hogy e tanterv elkészítése — illetve a tanterv alapját képező felfogás kifejezése — óta már a theologiai felfogásban egy megújulás állott elő, amiben valószínűleg maga a tanterv készítője is osztozik, legalább is arra vallanak olyan kifejezések, amelyek egészen ennek a megújulásnak a szótárából valók. Mikor azt mondja, hogy a III—IV. osztályban a tárgyi célt kell már előtérbe állítani, tehát Isten fokozatosan kibontakozó üdvkijelentését megragadtatni a gyermek lelkével, hogy a vallástanításban Isten valósága lép kívülről az Igében a gyermekhez s mikor ezt azzal indokolja, hogy „a vallástanítás igehirdetés“ (21. lap) már akkor átlépte tulajdonképpen az előbbi idézetekben mutatkozó felfogást, csak az az oka, hogy nem szakít vele, mert még ez a két felfogás küzd egymással, mint ahogyan tényleg küzdött is akkor, mikor ennek a tantervnek alapjai letettek. Hogy ennek a kijelentésnek a következményeit nem vonja le azokban a kérdésekben, amikre rámutattunk, annak természetes oka az, hogy ezeket a vallástanítás összes kérdéseiben keresztülvinni igen nehéz dolog. Maga a konventi tanterv is tehát alapjában és bizonyos elveiben a másik két felfogást osztja, de annak érvényesítését nem viszi keresztül. Ennek az elvégzése most vár egyházunkra.

c) A következő különbség, amire rá kell mutatnunk, abban

áll, hogy a konventi tanterv, előbb ismertetett theologiai felfogása alapján s annak logikus és alapos keresztülvitelével, vallástörténeti alapon adja a tananyagot, vagyis először az I.—II. osztában valóságos előismereteket ad, mint beszéd- és értelemgyakorlati anyagot, azután az őszöveltségi és újszöveltségi történeteket. Nem szerepel azonban éppen ezért az alsó négy osztály anyagában sem az egyház, sem az egyház életének, sem hitvallásának ismertetése vagy arra való részletes utalás. Ha az alsó négy osztály anyagát megnézzük, nem találunk benne semmit arról, hogy a gyermek egy egyháznak a tagja, sem arról, hogy milyen vallású, sem hogy ezen egyháznak a hite mit jelent, milyen kapcsolatban van a tanult bibliai történetekkel, tehát maga a vallástanítási anyag nem vonatkozik az egyházra. A másik két tanterv ezzel szemben már az első osztályban ezzel kezd: milyen vallású vagy? Azután az anyagban feldolgozza az alsó négy osztályban is az egyház valóságának, életének, történetének legfontosabb kérdéseit. Ez tehát úgy fogja fel a dolgot, hogy a vallástanításban a Biblia nemcsak nem egyszerű történeti könyv, hanem a kijelentés okmánya, tehát azért fontos benne minden, mert a Krisztusban megjelent kegyelemre utal, hanem ezenfelül azt is meg kell mutatni a gyermeknek, hogy ez a kijelentés, azaz az erről szóló bizonyoságtétel őt az egyházban éri, mint a Krisztus választottai közösségében, hogy ő ennek az egyháznak a tagja s annyiban hallja a kijelentésről szóló Igét, amennyiben ennek tagja, hogy ez számára az egyház történetében való részvételt, jelen életében való munkát jelenti, hogy neki is bizonyoságot kell tenni ebben az egyházban Krisztusról. Ez a különbség ismét az egyház értékelésére és az egyháznak a vallástanítással való szoros kapcsolatára mutat rá. Ezen felfogás szerint az egyház nem azért jelentős a gyermek előtt, mert egy történeti jelenség, nem is csak, mert annak története össze van kapcsolódva ősei révén saját életével, hanem azért, mert Isten abban akarja őt megszólítani, itt keresi s itt akarja, hogy szolgáljon neki. Hogy ez, ha nem is egészen világosan, a konventi tantervben is látható, az mutatja, hogy az egyház történetéről a tanterv ezt mondja: „a kijelentő isteni Lélek a biblikus kor lezárása után sem szűnt meg munkálni, sőt működésének köre megnövekedett... A ker. egyház története napjainkig megváltott személyiségeket mutat fel.” (23. lap.) Csak még ennek a következményét kellett volna levonni, hogy ez a közösség a gyermekkel milyen viszonyban van.

Hasonlóképpen van ennek a kérdésnek jelentősége az egyháznak a vallástanítással való viszonya tekintetében is. A konventi tanterv elgondolása az, hogy a vallástanítást az egyház végzi, ott nevel magának hívő egyháztagokat. Ha megnézzük ezt a tantervet, nem látszik azonban benne az a kapcsolat, aminek az egyház és a vallástanítás között fenn kell állania. Nem látszik benne, hogy az egyház az, amely a maga gyermekeit a Krisztus parancsa alapján az Ige közösségében Isten Igéjére tanítja. A másik két tan-

tervben ez úgy nyilvánul meg, hogy az egyház életéről szóló ismeretek már helyet foglalnak a tantervben. Tehát, az Igét hirdető egyház meg akarja mutatni a gyermeknek, mi az, amit ő végez, hogyan szolgálja ő Isten ügyét, be akarja vonni ebbe a harcba, ebbe a munkába a gyermeket, meglátszik, hogy az, aki a gyermekkel foglalkozik, maga az egyház, amelynek helyi alakja, a gyülekezet, ott van körülte, ismeri annak előjáróit, tagjait, munkáit.

d) Szintén jelentős különbséget mutat fel a két tanterv abban, ahogyan az anyagot a hitvallással való kapcsolatában nézi. A konventi tanterv az egyház hitvallását csak a VI. osztályban veszi fel, ahol rendszeresen kiterjeszkedik „vallásos eszmék, fogalmak, általános igazságok szereztetésére” (23. lap). A káté tanításának célját abban jelöli meg, hogy „rendszeres keresztyén világszemléletet” akar vele nyújtani (24. lap) Ennélfogva az alsóbb osztályokban nincs is szó a hitvallásról, kátéről, sem rendszeresen, sem egyes hivatkozásokban. A gyermek először tanul a Bibliából, azután az egyháztörténelemről s ezek után következik a hitvallás. Az egyik, amiben a káté másik tantervtől itt a konventi tanterv eltér, az, hogy a másik kettő a hitvallást már az alsó osztályokban használja, már az I. osztályban szerepel a délvidéki tantervben is, amely pedig ebben kevesebbet ad, a Heidelbergi Káté 1. kérdése, az erdélyiben pedig ennél több is; a délvidékiben, mint önálló anyag, az erdélyiben a bibliai történetekhez kísérő és magyarázó anyag gyanánt beosztva, sőt az V. osztályban az egyháztörténelhez is. Itt a különbség ismét lényeges. Míg ugyanis a konventi tantervben nem érvényesül a teológiai felfogáshoz hűven — az a gondolat, hogy a vallás tanítás anyagát képező bibliai történet és egyháztörténet tulajdonképpen magyarázatát a hitvallás adja, addig ez a másik kettőnél világos. Az Igét az egyház tanítja, az Ige magyarázata nem emberi kitalálás, nincs a gyermek, vagy a tanító tetszésére bízva, hanem az egyház hitvallása tesz bizonyosságot arról, hogyan kell a kijelentést érteni. Az anyagnak azt az irányát, ahogyan azt érteni és magyarázni kell, nem önkényesen állapítjuk meg, hanem az egyház hitvallása alapján. A teremtés történetében a szombat helyes megértésére az vezet, ha tudom, hogy a szombat előképe az örök nyugodalomnak, Isten országának, mikor a teremtés véget ér és Isten gyermekei örök ünnepeben állanak az Úr előtt, amint azt a Heidelbergi Káté 103. kérdése tanítja, ha ezt nem mondom meg, akkor a szombatos rajongásnak engedhettem alapot a gyermek lelkében. Az anyag helyes megértése és személyes parancssá válása tehát nem egy „általános igazságnak”, nem valami „vallásos eszméknek, fogalmaknak” nyújtása által lesz elérhető, hanem azzal, hogy a gyermek a neki az egyházban hirdett Igét az egyház hite által ismeri meg és érti.

Ez mutat rá arra, hogy az a hit, amit rendszerben tanítunk a vallás tanítás alkalmával, nem valami egyénileg összeállított hitrendszer, hanem az egyház hite. Ez a konventi tantervben is így van feldolgozva, de nincs így érvényesítve. Nem élmények, hanem

tételek, amelyek felülmúlják az emberi értelmet és az által meg nem foghatók, de amelyek valóságok az egyházban, amely ezt a hitet éli, erről bizonyosságot tesz s ezt tanítja. A konventi tanterv kimondja, hogy a káténak „felekezetinek” kell lennie, s hogy az igazságokat református megvilágításban kell adni (24 lap), míg a másik két tanterv nem a felekezeti — tehát egy vélemény a többiek mellett — gondolatot akarja érvényesíteni, hanem az egyházat, amely egyrészt összekapcsol, a hitvallásban való különbség mellett is, a keresztyén egyház egyetemével, de másrészt a mi hitvallásunkat, mint öntudatos, önálló felfogást akarja megismertetni, mint olyan, amely a gyermeké, amelynek az övének kell lennie s amelyre neki el kell jutnia.

A harmadik különbség a két tanterv között a Heidelbergi Káté használatának kérdésében van. A konventi tanterv a Heidelbergi Kátét nem használja, csak megemlíti hivatkozásokban, helyette a VI. osztályban, ahol a hitvallás összefoglaló rendszerét adja, egy hittant és erkölcstant ír elő, amelynek két része élesen elválasztja a hittant az erkölcstantól. Ennek alapját, mint a tanterv mondja a „katechismusi darabok” (Katechismusstücke) alkotják (5. lap), de valójában ennek a hittannak és erkölcstannak egyházi karaktere csak abban áll, amit előbb a felekezetiességben jelölt meg. Ebben nem követi azt sem, akit pedig sok másban követ, Kabisch-t, mert Kabisch a hitvallásszerűséget megköveteli a hittan tanításától. A konfirmációi káté, ami a tankönyvek közt van, egészen más uton jár, mint a hit- és erkölcstan s a Heidelbergi Káté bizonyos hatásait árulja el. Nincs kapcsolatban a vallástanítási tanterv szerint a vallástanítás a konfirmációval, sem csak egy utalás van az oktatásra a tantervben (6. lap). Ezzel szemben a két másik tanterv a Heidelbergi Kátét igyekszik felhasználni. A délvédeli úgy, hogy annak egyes kérdéseit, mint mondtuk, már az I. osztálytól kezdve felveszi, az erdélyi pedig ezt használja az egész anyagban összefoglaló anyag gyanánt, úgy, hogy a tanulók a hat osztályban 60 kátékérdést ismernek. Ezt használja mindkét tanterv konfirmációi káté gyanánt is. Itt két súlyos különbséget látunk. Az egyik az, hogy a hittan és erkölcstan tételes kettéválasztásával szemben áll a két másik tanterv azon felfogása, amely szerint, és éppen ez a Heidelbergi Káté használatalának egyik fontos jelentősége, ez a kettő egymástól el nem választható, mert a cselekedet a hit gyümölcse, s a keresztyén élet a váltságért való háládatosság élete. Hogy a konventi tanterv ezt a gondolatot nem érvényesíti, már előbb láttuk, mikor a „keresztyén erényekről” beszélt, mint amelyekre való ránevelés a vallástanítás feladata. Mostmár még akkor is, ha azt vallanánk, hogy a Heidelbergi Káté jelen formájában nem alkalmas a tanítás anyagául, kétségtelen, hogy ez a káté sokkal világosabban és klasszikusabban emeli ki egyházunk hitének tartalmát, mint egy olyan hittan, amelyet a tanterv előír. Emellett a káté használata azt a gondolatot is képviseli a másik két tantervben, hogy ezzel egyházunk múltja, az egyetemes refor-

mátus örökséghez való ragaszkodás és aziránti rokonszenv ébredjen fel a gyermekben.

Ezek voltak azok a különbségek, amelyek a kétféle tantervben fellelhetők. Ezek adják most a tankönyvek különbségeit.

3. A tankönyvek különbségei.

Az, amit a két-, illetve háromféle tankönyvben találunk, megint arra mutat, hogy egyrészt a konventi, másrészt a délvidéki és erdélyi tankönyvek egészen sajátos módon különböznek egymástól. Ezek a különbségek mind azon a theologiai felfogásbeli különbségen alapulnak, amelyet a tanterv, és ezen túl a vallás-tanítás egész felfogásán látunk. Azért erről csak röviden kell szólnunk.

a) Az első különbség a tankönyvek között abban mutatkozik, hogy az erdélyi és a konventi külön tankönyveket ad az egyes osztályok számára, míg a délvidéki egy tankönyvvel óhajlja megoldani az összes osztályokban a tankönyv kérdését. Erre ezt az egyházat a maga sajátos helyzete kényszerítette, itt tehát a különbség csak formális.

b) Jelentősebb most már az, hogy a konventi tankönyvekkel szemben az erdélyi tankönyvek már feldolgozásukban érvényesíttek bizonyos theologiai felfogást. Azt lehet mondani, hogy a konventi tankönyvek írásánál inkább pedagógiai és didaktikai elvek érvényesültek, míg az erdélyinél inkább theologiaiak. Ez szintén elvi álláspontra vezethető vissza, mert a konventi tanterv és felfogás az egész vallás-tanításban inkább tanítást lát, amelynek feladata a gyermek előtt elfogadható és megtanulható módon állítani oda bizonyos történeteket és azok által személyes élményeket ébreszteni, az erdélyinek a célja az Ige hirdetésére adni anyagot s Isten Igéjét tan formájában hirdetni. Ebből következik, hogy pl. a II. osztályban a konventi tankönyv egészen mese formájában nyújtja a bibliai történeteket, s a tankönyvet úgy nézi, mint vezérfonalat ehhez a mesemondáshoz, sőt az utasítás maga megmondja, hogy segédeszközkül ez osztályokban legendák is felhasználhatók (28. lap), míg az erdélyi csak a történetet közli, hasonlóképpen a délvidéki is, s a tanítóra bízva annak a vezérfkönyvben (Hogyan tanítsunk vallást? Kolozsvar, 1926.) megadott utasítás szerint megengedhető kiszínezését. Ez alapján véve ismét egy elvi különbség, t. i. annak a kérdése: hogyan nézzük a Bibliát, mint a vallásos nevelés és vallás-tanítás alapanyagát.

c) Egy másik különbség a tankönyvek között abban van, hogy a konventi tankönyvek az egyes tanítási egységek végére aranymondásokat, bibliai igéket tesznek, míg az erdélyi kátékérdést vagy bibliai igét. Míg azonban a konventiekben ezek az igék tanulásként szerepelnek, addig az erdélyiben ezeknek az a hivatása, hogy rámutassanak arra, ahogyan azt a történetet érteni és magyarázni kell. Az Ábrahám történetének a konventi tankönyvben a Zsolt. 37:5 és Ján. 20:29 van felvéve, amelyek kö-

zül a második az Ábrahám hitére, az első az Istenben való bizalomra vonatkozik, az erdélyiben a Heidelbergi Káté 21. kérdése, amely arról szól, hogy Isten ígéretei igaznak tartása és a neki való engedelmesség az igaz hit, tehát már utal arra, hogy itt többről van szó, mint valami általános hitről, hanem hitről a kegyelem ígérétében. Ez arra az elvi különbségre mutat, ami az emberileg megállapított tanulság és Isten Igéjének parancsa között fennáll.

(Folytatjuk.)

I. L.

Erdély magyar egyeteme.

Az erdélyi gondolat és a m. kir. Ferenc József Tudományegyetem története. Kolozsvár, 1942.

Ez a díszesen kiállított és gazdag tartalmú munka, amely 470 lapon, hatalmas képanyaggal az Erdélyi Tudományos Intézet kiadásában, Bisztray Gyula, Szabó T. Attila és Tamás Lajos szerkesztése alatt jelent meg, az egyetem visszatérésének emlékére készült s feltárja előttünk az egyetem gondolatának erdélyi történetét és jelenlegi egyetemünk alapításának és azutáni életének eseményeit. Még emlékezünk egy másik munkára az egyetemről, éppen erről az egyetemről, éppen ilyen díszes, képekkel és térképekkel ellátott, a román állam költségén kiadott és külföldön nagy számban terjesztett munkára. Mégis milyen nagy különbség van a két mű között. Az minden ízében, minden cikkében és minden képében propaganda munka volt, a szó legjellegzetesebb értelmében, annak a bizonyítlására, hogy a kolozsvári egyetem már alapításában, de későbbi munkásságában is, nem tudományos célokat szolgált, gyanusításokkal vagy vádakkal tele az egyetem tudományos munkásságával, professzorai felkészültségével és professiojával szemben. Akkor bámulva és elképedve olvastuk a lekicsinylő megjegyzéseket olyan tudósokról, akiket ismertünk és akiknek valóban tudományos és a tudományért eléggő életüket, munkájuknak európa-szerte kisugárzó hatását magunk láttuk és szemléltük, olvastuk ezeket egy olyan ember tollából, akinek „tudományos” működése a napi politika kevésbé tudományos felhasználásában, a tudománynak nem az igazság szolgálatába való állításában merült ki.

Jól esik, hogy most ebben a könyvben megláthatjuk, mi volt és mi most a mi egyetemünk. Sok minden kapcsol ehez az intézményhez bennünket, mint reformátusokat és mint lelkipásztorokat és tanítókat is. Valahogy ebben látjuk megújulni azt a szellemet, ami Bethlen Gábor főiskoláját életre hívta, ami élt nemcsak az erdélyi református, de katolikus kollégiumokban is, azt az erdélyi szellemet, amely a tudományt sohasem akarta semmiféle más célra

felhasználni, csak az igazság kutatására és hűséges szolgálatára. Ehez az egyetemhez köt bennünket nagy mesterek drága emléke, akiknek szavai és tanításai, még ha sok minden azokból ki is törődött már a lelkünkéből, még mindig meghatározza a gondolkozásunkat, akiknek személyisége most is előttünk áll, évtizedek vonzó és tiszta példaképei gyanánt. Ehez köt az, hogy Theologiai Fakultásunknak az egyetemmél való kapcsolata, amelyet eleink olyan nagy bölcsességgel megalkottak, vitt be bennünket a tudományos munka és gondolkodás olyan területeire, amelyeket a theologiai intézet nem adhatott, mert nem is volt hivatása, hozzá kötnék emlékei régi barátoknak, akikkel, még felekezeti különbség ellenére is, megtaláltuk egymást a tudományos munka mezején. Jól esik, hogy ez olyan könyv, amely az egyetemhez és annak hivatásához méltóan, külső kiállításában és belső tartalmában is méltóan, feltárja előttünk mindazt a sok küzdelmet, ami az egyetemi gondolat körül forgott Erdélyben. Ismerős ez nekünk mind, nem adatszerűleg ismerős, hanem azért, mert mikor olvassuk, benne Erdélyt érezzük, azt a földet, amelyből mi is kinőttünk s amely a mi életünk egyik elszakíthatatlan része. Úgy van, ahogy az Előszóban Hóman Bálint írja, Erdély életének leghatalmasabb tényezője lett — és maradt is — a magyar iskola, amint az Báthory István és Bethlen Gábor főiskolájában, az egyházak liceumaiban és kollégiumaiban megnyilvánult s ismét éleltre kelt a száz évvel ezelőtt újjáéledt és negyven évvel ezelőtt megvalósult egyetemi gondolatban.

A kötet első részében azokat a beszédeket tartalmazza, amelyeket az egyetem újra való megnyitásakor, 1940 október 24-én a Kormányzó Úr, Hóman Bálint miniszter, Bartók György rektor, György Lajos, Domanovszky Sándor professzorok és ifj. Gyallai Domokos egyetemi hallgató mondottak. — Ezek után az erdélyi tudományosság és a m. kir. Ferenc József tudományegyetem története következik. Bisztray Sándor dolgozza fel az erdélyi tudományos élet és egyetemi gondolat kialakulásának történetét, ismertetve az erdélyi diákok középkori egyetemeken végzett tanulmányait a XVII. századtól a reformációig és azokat a tudományos törekvéseket, amelyek Erdély földjén Vitéz János püspöktől kezdve történtek, majd a reformáció, Martinuzzi, János Zsigmond munkáját s végül a Báthory István által alapított kolozsvári főiskolát, annak tanárait, munkásságát, a Bethlen Gábor alapította gyulafehérvári iskolát s mellette a későbbi református kollégiumokat, végül a piarista egyetem létesülését, illetve felújulását a XVIII. században. A cikk utolsó fejezete azt az időt ismerteti, mikor 1784—1872 ig Erdély egyetem nélkül volt s rámulat a kollégiumok akkor is gazdag tudományos munkásságára. Szabó T. Attila az Erdélyi Múzeum Egyesület történetét írja meg, Makkai László a Ferenc József tudományegyetem történetét adja 1872—1919 ig, az 1848 ban, az unió alkalmával kimondott határozattól az egyetem létesüléséig, amelyet az 1872. XIX. és XX. tc. mondott ki. Ez az egyetem, mint

azt annak egyik tanára beszédében megmondotta, arra törekedett, hogy „a tudomány ezen magasztos és tiszta levegőjű műtermében a tudomány erejével békltsenek ki minden felekezeti, nemzetiségi és egyéb elkülönöző érdeket“. Az első rektor Berde Áron volt, az utolsó 1919 ben Schneller István, akire a román impérium beállításakor az egyetem elköltöztetésének feladata hárult. Az egyetem tanárainak felsorolását s a hallgatók statisztikáját kapjuk a cikk végén, amely szerint a legtöbb hallgató 1905—6. évben (2386), a legkevesebb az első, 1872—73. évben (258) volt. Mátray László a kolozsvári egyetemnek az európai tudományossággal való kapcsolatát ismerteti, Brassai, Meltzl, Török Aurél, Böhm Károly és mások neveit említve. György Lajos az erdélyi könyvtárügy és a kolozsvári egyetemi könyvtár címen ismerteti az erdélyi könyvtárakat, gyűjteményeket és az egyetemi könyvtárt, Szabó T. Attila az egyetem építkezései történetéről, Rudai Rezső a diákjóléti intézményekről, Gáldi László az erdélyi magyar tudományosságnak és az egyetemnek a román tudományra való hatásáról ír. Ez a cikk szépen fejti fel azokat a kapcsolatokat, amelyek a kettő között voltak s mutat rá arra, mennyit köszönhet a román tudományosság a magyar tudománynak. Az egyetem román uralom alatti életét Biró Sándor, a szegedi száműzetés éveinek történetét vitéz Nagy Iván ismerteti. Majd az egyetem újjászervezéséről s az Erdélyi Tudományos Intézetéről olvasunk ismertetést, végül a zárszó van, amelyet Szily Kálmán államtitkár írt, amelyben az egyetem ezutáni feladatait jelöli meg. Nagy értéket képvisel a Függelékben közölt okmánytár, amelyben az egyetem alapítólevelétől az egyetem életének legnevezetesebb fordulatait megőrkítő okmányok másolata olvasható. A gazdag és pompás képanyag (311 kép), amelyek között a régi tanárok képei különösen értékesek, teszi a kötetet olyan értékes művé, amilyen az utóbbi időben kevés jelent meg. A munka gondos összeállítása, szép kiállítása valóban méltó az egyetemhez is és ahoz az ünnepélyes alkalomhoz is, aminek emlékére íratott: az egyetem boldog és régóta várt visszatérésének alkalmához. Legyen ez a munka nemcsak bizonyosság egy gazdag, termékeny múlt felől, hanem bizonyosság arról is, hogy egy újabb jövő elé reménységgel és bizakodva nézhetünk és az erdélyi tudományos életnek erre a tűzhelyére ezután is büszkén és boldogan tekinthetünk.

Imre Lajos.

Adatok, megjegyzések.

A lelkész és tanító egyházi adókötelezettsége.

Az egyházi tisztviselők, mint egyházközségi tagok, éppenúgy kötelesek az egyházi adózás terheit hordozni, mint bárki más az egyháztagok közül. Következik ez abból, hogy a református fel-fogás szerint az egyházi tisztviselő éppenúgy tagja az egyháznak, mint mások s tagja annak az egyházközségnek is, amelyben szolgálatot teljesít. Mivel egyetlen egyháztag sem vonhatja ki magát az egyház terhei hordozása alól, nem teheti ezt az egyházi tisztviselő sem. Világosan rendelkezik erre nézve az ET. VII. t.-c. közvetve úgy, hogy megállapítja minden egyháztag adófizetési kötelezettségét abban az egyházközségben, amelynek területén állandó lakhelye van, tehát az egyházi tisztviselő is. A 4. § ki-mondja, hogy az egyházi tisztviselőt nem illeti meg adómentesség az egyháztól élvezett javadalma után sem, s ez a rendelkezés világosan látékoztat afelől, hogy nemcsak az egyházi tisztviselő magánvagyonra, de még az egyháztól kapott javadalma is adó-köteles. E rendelkezésen felül azonban van ennek a kérdésnek lelki oldala is. A lelkipásztornak és tanítónak nemcsak hordoznia kell az egyház terheit, hanem ezt örömmel és példaadón kell hordoznia. Ha a gyülekezet tagjai látják, hogy az egyház vezetői élete az áldozatkészség és szolgálat élete, ez előttük a legnagyobb bátorítás és indítás arra, hogy a maguk életét is ilyenre tegyék. Különösen szükség van arra, hogy az egyház vezetői előljárjanak a sáfárság gondolatának a gyülekezet életébe való bevitelében, hogy mindenki lássa róluk, hogy nemcsak anyagi javaikat, hanem egész életüket valóban Isten szolgálatára szentelik.

Mire lehet felhasználni a lelkészi jelentést?

Ezekben a hónapokban minden lelkipásztor azzal van elfoglalva, hogy a múlt évi munkáról szóló jelentéseket állítja össze, hogy azt rendeltetési helyére juttathassa. Sok lelkipásztor előtt ez unalmas és kicsinyes foglalkozás, kiírni az anyakönyvekből az adatokat, összeszámítani az istentiszteletlátogatók, az úrvacsorázók arányszámát, számbavenni a különböző egyesületek munkáját stb. Lát-szólag valóban unalmas irodai munka és semmi más. Még azt is

lehet mondani: csinálja az, akinek kedve van rá, hogy dicselkedjék a munkájával, én belrom azt, ami volt, szükséztavuan, csak a száraz adatokra szorítkozva, más hadd írjon lelkes beszámolókat önmagáról. Sajnos — vagy nem sajnós? — ez az utóbbi eset ma már nem igen fordul elő, de annál inkább az, hogy az adatok és számok nagyon gyéren és legtöbbször apró vonalakkal helyettesítve fordulnak elő a jelentésben. Másutt az, aki a jelentést nézi, sehogyan sem tud kiigazodni belőle, hogy lehet az, hogy míg az egyik helyen az áll, hogy vallásos összejövetelek „néha” tartattak, a következő lapon, ahol a vasárnapi iskoláról van szó, azt olvasuk, hogy „vallásos összejöveteleken vesznek részt minden vasárnap”. Most már „néha” e, vagy minden vasárnap van ez az összejövetel, s ha ez van, akkor hogy lehet, hogy mégis vasárnapi iskola néven szerepel, amelyben az adatok szerint 156 tanköteles gyermekből 25—30 jár ebbe a „vasárnapi iskolába”, amelyet a lelkész „vezet”? Hogy lehet, hogy abban az egyházközségben sem a fiú-, sem a leányifjúsággal semmiféle foglalkozás nem történik, legalább is a jelentés szerint, s hogy nőszövetség sincs, tehát az istentiszteleteken kívül semmi alkalmuk sincs a híveknek arra, hogy az Igét hallják? Hogy állhat meg ez az egyházközség a támadó idegen hatásokkal szemben és hogyan végezheti itt az, aki ezért felelős, az Ige szolgálatát?

Pedig a lelkészi jelentést sok mindenre fel lehet használni. Rögtön a népmozgalmi adatokból kiszámíthatom azt, hogy a gyülekezetben a természetes szaporulat arányszáma mit mutat, s ha a múlt évvel összehasonlítom, azt is megállapíthatom, hogy a születések arányszáma nőtt, vagy csökkent, a halálozások számában milyen változás történt, hogy szaporodik-e ott a reformátusok száma, vagy fogyóban van s ha igen, mi ennek az oka? Az istentiszteletlátogatás arányszámát ismét összehasonlíthatom a múlt éviekkel s megláthatom, hogy ebben milyen változás történt, éppengy az úrvacsora és perselypénz adatait is. Mindezeket szépen feljegyezhetem magamnak, esetleg egy táblázaton kirajzolhatom s kitehetem a lelkészi iroda falára, hogy aki bejön, a szeme előtt legyen; hasonlóképpen járhatok el a vallásos összejövetelek, más előadások látogatói számával, az egyesületek munkájáról szóló adatokkal is. Ma a számok és adatok világában élünk, tehát nem csak az a fontos, milyen buzgósággal tartották meg és látogatták a vallásos, vagy népművelő előadásokat és hogy fogadták azokat, hanem az is, hogy hányat tartottak ilyen és hány résztvevővel?

Ha most ez a jelentés megvan, akkor azt is megtehetem, hogy akár egyházközségi közgyűlésen, akár egy vallásos összejövetelen, a jelentés eredményét ismertetem. Megmutatom ezekből a számokból, milyen volt a templomlátogatás a múlt esztendőben, esetleg azt is, hogy milyen volt az egyes hónapokban, hogyan állunk a népességszaporulattal, az adakozás, az egyesületi munkák stb. dolgában. Rámutathatók, milyen hiányok vannak, milyen sikereket adott Isten, mit kell még tenni és mit kell elhagyni, mi

ellen kell küzdeni és miért kell hálát adni. Egy ilyen beállítás mellett az egyházközség tagjai egyszerre elkezdik látni nemcsak azt, amit az egyház életéből eddig láttak, hanem kezdik látni az egyház életét a maga mozgalmasságában, mint életet, mint dinamikussá váló folyamatot. Egyszerre világossá lehet előttük, hogy ők egyenként, akik ott vannak ezekben az adatokban, mint egy szám, mégis milyen erőt képviselnek az egyház munkájában, meglátják Isten ügyét nem mint valami nyugvó dolgot, hanem mint eleven harcban álló ügyet a világban. Meglátják, hogy az ő magatartásuktól, istentiszteletlátogatásuktól, adakozásuktól hogyan függ külsőleg ennek az ügynek a haladása. Hát még ha arra is módunk van, hogy a mi gyülekezeteink adatait a másokéval összevessük, vagy az egész egyházmegyével vagy kerületével. Mennyi eleven és lélekbevágó dolgot tud mondani akkor nekünk ez a száraz, merev adathalmaz. Milyen világossá válik, hogy mi egy hadsereg része vagyunk s milyen kényszerítő a felelősség, amit mint ilyenek hordozunk az egész ügyért.

Ha így próbálnók felhasználni a lelkeszi jelentést, akkor megnyernénk azt az adományt, hogy ennek összeállítása a mi számunkra sem lenne tovább unalmas és gépies munka, izgató, érdekesítő feladattá válnék, amelyben a saját gyülekezetünket, mintegy tükörben látnánk s munkánkat mintegy mérlegre téve szemlélnénk. S akkor talán nem lennének egymásnak ellentmondó adatok, áthúzások és általános, csak a látszat kedvéért adott feleletek sem s akkor az, aki ezeket az egész egyházmegye vagy kerület viszonylatában nézi, szintén kapna ezekből olyan anyagot, amelynek segítségével az egész egység munkája előtte állhatna, neki is vagy mint vád, vagy mint feladat, vagy mint hálaadásra készítő alkalom.

I. L.

Gyakorlati tanítás.

A Hymnus.

(Költeménytárgyalás a IV. osztályban, de a tanterv által előírt terjedelemben és megfelelő változtatással a II. és III. osztályban is.)

I. A tanítás vázlatja.

Hangulatkeltés: Melyik imádság minden keresztyének legszébb, legszentebb imádsága, melyet minden nap elmond minden igaz keresztyén? Nekünk magyaroknak van azonkívül egy gyönyörű imánk, amelyet elmond, *élelnekel* minden igaz magyar, a világ bármely sarkában éljen is! Melyik az? (Hymnus.) Énekeljük el!

Áthajlás: Mit kérünk ebben a jó Istentől? Jogosan kérjük-e? Ez nem tűnik ki ebből az énekből! De ez az ima nemcsak enyiből áll!

Célkitűzés: Ma megismerjük nemzeti imádságunkat egészen! Úgy ahogy ez az imádság egy nagy magyar költő lelkében megszületett!

Tárgyalás: A költő. Hogyan született a Hymnus? (A költemény bemutatása.) a Hymnus mint: *bűnvallás*! Mit kér a végén a költő Istentől? — A költemény olvasása és tárgyalás szakaszokként. Mit kellett elszünnednünk? Miért? Mik voltak bűneink? Erényeink? Minő volt a bűnhődés? Az ezeréves magyar sors a költő látomásában?

Összefoglalás, összehasonlítás: Mi tehát a Hymnus? — Kinek az imája volt? Kiknek imádsága lett? — (Az egész magyarságé.) — Miért? — Összehasonlítjuk a Szózzattal. Az intelem az emberekhez, *emez* a jó Istenhez szól, azért is adta e címet a költő: „ima.”

Felelés: Csak Istenhez szólnak-e a Hymnus töredelmes szavai? Mire tanít bennünket a költő töredelmes vallomásában? (Testvérharcok ássák meg, a „turáni átok” ássa meg sirunkat!)

Elmélyítés, kapcsolás a mai életünkhöz: Mit ünnepeltünk az elmúlt tanévben? — A Felvidék részleges, Kárpátalja és Észak-erdély visszacsatolása. — Minek köszönhetjük ezt az eredményt? Mit bizonyít ez? Mire kell ezután törekednünk? Majd: *ének*.

II. A tanítás tervezete.

Hangulatkeltés: Mit teszünk minden reggel, midőn felébredünk? Mi az első kötelességünk? (Imádkozunk.) Te mit szoktál imádkozni? És te Pisti? Juliska? (Különböző vallású gyermekeket

kérdezek.) Pali katolikus, Pisti evangélikus, Juliska református és mégis mindegyik ugyanazt imádkozza, egyformán kéri mindegyik a jó Isten segítségét és még mit? (A mindennapi kenyeret.) A „Miatyánk“ tehát valamennyiünknek, minden keresztény embernek legszentebb közös imája.

Nekünk, magyaroknak van még egy ilyen szépséges, szent, közös imánk, amelyet elmondunk, *elénekelünk* minden ünnepünkön. Egy gyönyörű imádságunk, amely felhangzik mindenütt, a világ minden sarkában, valahol magyarok élnek, magyarok laknak. Elénekeljük, ha örömünk van, de elzengi ajkunk akkor is, ha szenvedünk, ha erőt akarunk meríteni és Isten segítségét óhajtjuk megnyerni! (A Hymnus.) Igen. Minden magyarok imája! Énekeljük el! Köszönetül a jó Istennek, hogy szent és igaz ügyünket, a magyar igazság ügyét megsegítette! (Elénekeljük.)

Áthajlds: Mire kérjük a jó Istenet ebben az imában? (Áldjon meg bennünket. Segítsen a bajban, vészben, ellenségünk ellenében. Eleget szenvedtünk már. Régen tép bennünket a mostoha sors. Megbűnhödtünk már minden bűnünkért. Megérdemeljük a jobb, boldogabb jövődőt!) Igen. Ezt kérjük!

De jogos-e a kérésünk? Valóban bűnösök voltunk-e? Ha igen, valóban megszenvedtünk már a bűneinkért? Valóban megérdemeiük-e Isten bocsánatát és segítségét? Ez nem tűnik ki ebből az énekből! Ámde ez az ima nemcsak ennyiből áll!

Az a nagy magyar ember, akinek a lelkében megszületett és akinek ajkáról először szállott az ég felé ez az ima, azt is elmondotta, miért remélhetjük, miért várhatjuk jogos bizakodással a jó Isten segítségét, mi szegény, bűnös magyarok. Miért hisszük, miért bizhatunk, hogy Isten mégis megsegít bennünket?!

Célkitűzés: Ma megismerjük és megtanuljuk nemzeti imádságunkat teljes egészében. Úgy, ahogy az a nagy magyar költő, *Kölcsey Ferenc* lelkében megszületett!

Nevelési célkitűzés: Megtanuljuk, mik voltak bűneink, melyekért büntetést érdemeltünk és mik az érdemeink, melyekért megérdemeljük Isten bocsánatát és segítségét!

Tárgyalás.

a) *Hogyan született ez az örökszép magyar imádság?* — Több mint száz esztendővel ezelőtt, 1823-ban született ez a gyönyörű imádság! — mondom. Ez a nagy magyar költő, ez a sápadtarcú, bánatos ember (mutatom a képét), *Kölcsey*, ott üldögélt egy kis szatmármegyei falucskában, régi nemesi udvarházának dolgozószobájában, halványan pislogó gyertyafény mellett. Tekintete a szertyafényről az ablak felé fordul. Szörnyű, feneketlen sötétség ást be az ablakon. Seholy egy csillag, seholy egy fénysugár! Gomolygó köd üli meg a vidéket, elzárva a szem elől az égi és földi utakat.

„Minő szörnyű sötétség!“ — suttog a költő magában, — milyen feneketlen, pokoli sötétség! Jaj most az úton lévőknak, vándoroknak, éjszakában botorkálóknak! Uristen, véd meg őket,

oszlads el ezt a szörnyű, emberveszejtő sötétséget! Küldj egy reménysugarat!”

Aztán hirtelen gondolattól megszállottan elfordul az ablaktól és tekintete merően néz a pislákoló gyertyafénybe.

„Igen, — sóhajt fel, — köd és sötétség borít mindent! Nemcsak Csekét, — nemcsak Szatmárt, hanem az egész gyönyörű, szerencsétlen szép Magyarországot! Kődbe veszett a multunk! A szép dicső magyar mult! Fekete felhők borítják gyszáfátyolként hazánk egét! Nem látjuk az útát.”

„Merre menjünk? Hová vezet a magyar jövőendő útja? Egy újabb szakadékkba bukunk e ebben a vigasztalan sötétségben? Miért kell ennek így lenni? Miért kellett ennek a szegény nemzetnek annyit szenvednie? Miért oly sötét a mult és miért oly borús a jövőendőnk?”

„Jóságos Isten! Hát miért érdemli ez a nemzet ezt a tengernyi szenvedést? Isten! Isten! Magyarok Istene! Mikor könnyörülisz már meg rajtunk?” — Most hirtelen bemártja tollát és elkeseredett gyorsasággal szánt végig a percegő toll a fehér papíron:

„Isten áldd meg a magyart, jó kedvvel, bőséggel,
Nyújts feléje védő kart, ha küzd ellenséggel.
Balsors akit régen tép, hozz rá víg esztendő,
Megbűnhődte már e nép a multat s jövőendő!”

„Hiszen valamikor nem haragudtál ránk, valamikor szeretted a magyart!” — sóhajt fel most a költő és tovább rója lázas sorait!

„Őseinket felhozád Kárpát szent bércére,
Általad nyert szép hazát, Bendegúznak vére;
S merre zúgnak habjai Tiszának, Dunának,
Árpád hős magzatjai felvirágozának.
Értünk Kunság mezején ért kalászt lengtél,
Tokaj szőlővesszején nektárt csepegtettél;
Zászlónk gyakran plántálád vad török sáncára,
S nyögte Mátyás bús hadát Bécsnek büszke vára.”

„Igen, így volt — sóhajt a költő. — Szép hazát adtál nekünk, erősekké, hatalmassá lettünk a Te segítségével jóságos Istenünk! Megtanult bennünket tisztelni és becsülni a török, a német! Óh, de hol vagyunk most? Jaj, mivé lettünk? Hová süllyedtünk? Igaz! *Bűnösök* voltunk! Iszonyú bűnök fészkeltek szívünkbe! Egymást martuk! Egymást öltük! Magyar a magyart! Testvér a testvért! Igazságos Isten, de meg is vertél érte! És rója reszkető kézzel, könnyes szemmel a sorokat:

„Haj! De bűneink miatt gyult harag kebledben,
S elsujtád villámidat dörgő fellegedben.
Most rabló mongol nyilát zúgattad felettünk,
Majd töröktől rabigát vállainkra vettünk
Háuzsor zengett ajkain ozmán vad népének
Vert hadunk csonthalmain győzedelmi ének?!...
Háuzsor támadt *tenfiad* szép hazám, kebledre,
S lettél *magzatod miatt* magzatod hamvvedre!”

„Igen! Ez volt a mi átkunk! Ez a mi nagy bűnünk! A tatár nem tudott elpusztítani bennünket! A török iga 150 esztendőn át

sem tudta megtörni akaratunkat, életerőnket! Ezt a jó Isten sem engedte volna! De megástuk mi a magunk sírját! Segítettünk mindenkin! Befogadtunk bessenyőket, kunokat, németeket, tótokat, horvátokat, szerbeket, oláhokat! Csak *egymáson* nem segítettünk, egymásnak nem tudtunk megbocsájtani, egymásnak nem tudtunk irgalmazni! Egymást nem tudtuk szeretni eléggé, mi szegény, megtévedt magyarok...“ És tovább írja percedő tollal és könnyező szemmel:

„Bújt az üldözött s felé kard nyúlt barlangjában,
Szerienézett s nem lelé bonját a hazában.
Bércre hág és völgybe száll, bú s kétség mellette,
Vérzőn lábainál s lángtenger felette!“

A költő *Igy látja* az áldatlan testvérharc szörnyű képét: vérzőn és lángtenger borítja a hazát és nincs hová lehajtsa fejét saját hazájában az üldözött magyar.

„Vár állott: most kőhalom; kedv s öröm röpkedtek;
Halálhörgés, siralom zajlik már helyettek.
S ah, szabadság nem virul a holtnak véréből,
Kínzó rabság könnye hull árvák hő szeméből!“

Tehát az áldatlan küzdelemnek csak szörnyűséges pusztulás az eredménye, „szabadság nem virul a holtnak véréből...“ A szét-húzó, a viszálykodó nemzet nem tudja kivívni a boldogabb sorsot, a szebb jövődőt.

Elismeri a költő, hogy bűnösök voltunk, megérdemeltük a büntetést. De úgy gondolja, hogy a sok szörnyű szenvedés és borzasztó csapás, mely bennünket sújtott, éppen elég büntetés már szenvedéseinkért. Úgy érzi, hogy a jó Isten is megelégedhetne már szenvedéseinkel, ezért bizakodó szívvel írja le a könnyörgő sorokat:

„Szánd meg Isten a magyart, kit vészek hányának,
Nyujts feléje védő kart tengerén kínjának.
Balsors akit régen tép, hozz rá víg esztendőt,
Meggűnhötte már e nép a multat s jövődőt!“

És mikor leírja e könnyörgő sorokat, egy könnycsepp csordul árva félszeméből a papírlapra, az lesz pontot a szívéből szakadt imádság után. És úgy érzi, hogy megkönnyebbült a szíve, kiöntötte magyar lelkét alázatosan az Isten előtt! Hiszen, aki felismeri bűneit és megbánja azokat, annak a jó Isten is megbocsájt!

Mi is így szoktunk tenni, mikor? (Bűnvalláskor.) Mit tesz a költő is? Mi ez a gyönyörű költemény is? (Bűnvallás.) Csak a *Kölcsény* bűnvallása? Az ő bűnei vannak elsorolva? A maga számára kér bocsánatot Istentől és segítséget? (A magyar nemzet gyónása.)

b) *Olvasás, tárgyalás szakaszonként.* Olvassuk a címet: „Hymnus.“ Ez az idegen szó azt jelenti: vallásos ének, ima. Csak mi, magyarok szoktunk imádkozni? (Más népek is.) Minden népnek van tehát himnusza. Ez itt kiknek a himnusza. Hogyan is moonddhatnók tehát címét? (Magyar himnusz, magyarok himnusza.)

(Folytatjuk.)

Közli: Kovács Lajos.

Legújabb kiadványok:

Kaphatók az „Ifjú Erdély“ Iratterjesztésében.

Barth Károly és Barth Henrik: Szempontok a Szentlélekről szóló tanhoz.

Fordította: Kozma Tibor, ára 2.— P.

Kálvin János: Magyarázata Máté, Márk és

Lukács összhangba hozott evangéliumához. Fordította: Rábold Gusztáv. A Synoptikus evangéliumokról szóló Kálvin-Kommentár II. kötete. Ára 6.— P.

— Kapható még: Kommentár a Synoptikusokhoz, I. kötet. II. kiadás, ára 6·50 P. Előkészületben a III. kötet. (6.— P.)

Juhász István: A reformáció az erdélyi románok között. 276 oldal, ára 6.— P.

W. Lüthi—Nagy István: Az eljövendő egyház. (Dániel próféta igehirdetése.) 2.— P.

Horváth Jenő: Az egyház világmissziója. „Élő Könyvek“ 30. sz. —.40 P.

Kádár Géza: Ha meghalunk, az Úrnak halunk meg. Temetési beszédek. Szerző kiadása 170 oldal. Ára 6.— P.

IKE-jelvény, három színben zománcozva, az IKE-központ hivatalos kiadványa (csak 10-nél több példány rendelhető), ára darabonként —·50 P.

IKE-tagkönyv, kedvezményes utazásokon is használható; a központ hivatalos kiadványa (csak 20-nál több példány rendelhető), ára darabonként —·10 P.

Dr. Sebestyén Jenő: Mi a jegyesség?

ára 10 fillér.

Dr. Kiss Ferenc: Hogyan készüljünk a házasságra? ára 10 fillér.

Zengjen Hálaének. IX-ik, legújabb kiadás, ára 40 fillér.

A mi dalaink. VI-ik, legújabb kiadás, ára 60 fillér.

Bántó Tercsi: Ibolyavirág. Kis színdarab gyermekeknek egy felvonásban, dalbetéttel, ára 20 fillér.

Debreczeni László: A mi művészetünk. (Fatornyos hazából.) „Ifjú Erdély“ kiadása, 130 oldal, több, mint 50 illusztrációval. ára 3.— P. Egyszerűbb kiadás ára 2.— P.

Mikos Lajos: Leányélet és Leányarcok a Bibliában. A leánymunka kitűnő segédkönyvei, áruk: 1.50 és 2.80 P.

Ecsedy Aladár: Örvendeztetek! 30 előadásra alkalmas darab, ára 5.— P.

Minden magyarországi vallásos jellegű kiadvány kapható vagy beszerezhető az „Ifjú Erdély“ Iratterjesztésében. A „Soli Deo Gloria“ Szövetség és „K. I. E.“ minden még kapható kiadványa, az „Exodus“ kiadványai (Karácsony Sándor könyvei stb.), valamint a „Bethlen Gábor“ könyvkereskedés és a „Studium“ kiadványai eredeti bolti árukon kaphatók. Új szorgalmi képek, bibliai mondásos képeslapok nagy választékban kaphatók.

Az ország egyetlen református politikai napilapja a

„TISZÁNTÚL“

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debrecen, Ferenc József-út 49. Főszerkesztő: Uray Sándor. Felelős szerkesztő: Kovács József. — Előfizetési árak: Egy óra 2.40 Pengő, negyedévre 7.20 Pengő.

Felelős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS. — Felelős kiadó: BEKES KÁROLY.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár, Hitler-tér 13. Református Theologia.

Jordáky-nyomda, Kolozsvár, Hitler-tér 13. — Felelős vezető: Jordáky Lajos